

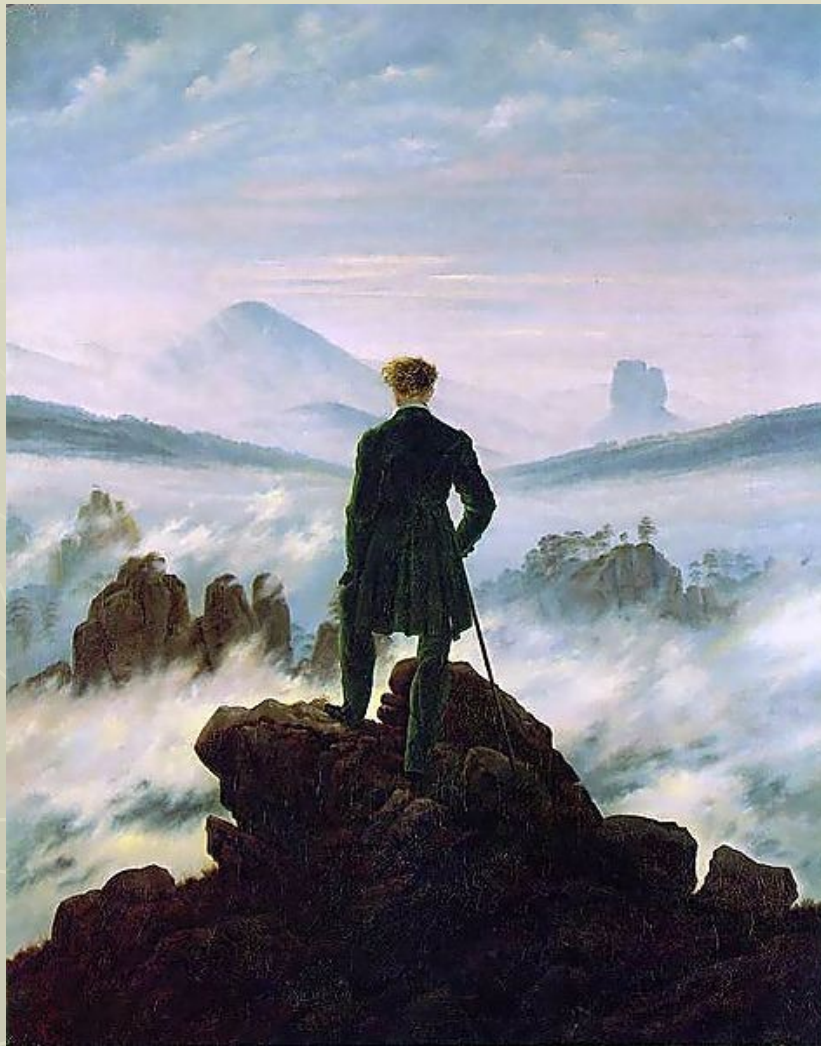
ROMANTISMUS

Proměna evropského divadla

Úvod

Německý romantismus

Caspar David Fridrich: Poutník nad mořem mlhy

Václav Cejpek - 10. 11. 2017

Paul Delaroche: Poprava lady Jane Greyové

PREROMANTISMUS

- ▶ přechod od klasicismu k romantismu
- ▶ překonávání racionalistického umění
- ▶ prosazování citovosti, fantastičnosti...

Preromantismus

- ▶ požadavek tvůrčí originality
- ▶ subjektivně intuitivní povaha nové estetiky (nový vkus)
- ▶ „přirozené umění“
 - individuální prožitky jednotlivce
 - lidové umění (Thomas Percy)

Preromantismus

- ▶ sentimentální román
- ▶ černý román (gotický román)
 - **Horace Walpole: Otrantský zámek** (18. stol.)
 - strach, tajemno
 - duchové, strašidla, kouzla
 - kletby, šílenství
 - láska nevinné dívky a rytíře
 - zborcené kláštery, hrady...

Preromantismus

- ▶ „plačtivé“ drama, „plačtivá“ komedie (Diderot, Mercier...)
- ▶ rodinný román
 - čtení pro ženy

Preromantismus

▶ **Jean-Jacques Rousseau**

- *Lion Feuchtwanger: Bláznova moudrost*

▶ **Gotthold Ephraim Lessing**

- národní a občanská dramaturgie
(Národní divadlo Hamburg)

▶ **Johann Gottfried Herder**

- lidová tvorba jako původní zdroj umělecké tvořivosti

Preromantismus

▶ **Sturm und Drang**

- Německo, konec 18. stol.

▶ **sentimentalismus**

(z angl. „*sentimental*“ = *citlivý, přecitlivělý*)

- druhá polovina 18. stol. a počátek 19. stol.
- postoje měšťanstva, občanů
- citovost místo racionality
- individuální prožitky
- pocity nearistokartického jedince v konkrétní životní situaci

► ROMANTISMUS

- etymologie:
- *z franc. „romantique“ = „jako v románě“, románový; později ve smyslu „tajemný“, „fantastický“...*
- *„in lingua romana“ = „románskou řečí“, tzn. ne latinsky („in lingua latina“) - odklon od běžné literatury psané latinsky k lidové literatuře psané v národním (románském) jazyce*
- *odklon od antiky a klasických vzorů, příklon k národní kultuře, mytologii...*

Romantismus

- charakteristika:
 - ▶ **mimo pozemskou existenci existuje vyšší pravda (Bůh, Idea...)**
 - ▶ **jednotlivá část stvoření je součástí celku, a proto vypovídá o celku dokáže vypovídat** (nezkrocená příroda, nezkažený, „přírodní“ člověk...)
 - ▶ **lidská existence je založena na protikladech – tělo x duše, dočasný x věčný, konečný x nekonečný...**
 - ▶ **umělec jako génius, umění jako vyšší forma poznání**

Romantismus

► ROMANTISMUS

- vzniká před r. 1800
- likviduje normativnost v umění
- jedinec – jeho osobní a soukromé zájmy
- vnitřní prožitky jedince

Romantismus

- ▶ *místo objektivit* (*klasicismus, osvícenství*):
 - **originalita, osobitost**
 - **svobodná hra imaginace, tvůrčí aktivita**
 - **absolutní svoboda a spontaneita umělce**
 - **emocionální angažovanost**
- ▶ **míšení žánrů**
- ▶ **neklasické formy – lidové a „otevřené“**
(fragment)

► rozporuplná doba

- buržoazní revoluce 1789 – 1848
- napoleonské války
- národně osvobozené boje
- nová morálka
- obchodnická věcnost – kontrast k původním ideálům svobody, rovnosti...
- společenské napětí, deziluze

Romantismus

- ▶ konflikt jedince a společnosti
- ▶ **protiklad „srdce a světa“**
- ▶ rozčarování, zklamání
- ▶ rozpor mezi krásným osobním snem (*vidina, představa, touha ideál...*) a nepřátelskou skutečností

► úniky jako „východiska“:

- ideální vysněné, neskutečné světy
- idealizovaná minulost
- patriarchální vztahy
- svět fantastiky a exotiky (pohádka...)
- návrat ke křesťanským ideálům (legendy, mystika...)
- principy lásky...

► **revolta → revoluční romantismus – světobol, rozervanectví**

- popření zákonů božských i lidských
- kosmický pesimismus
- vypjatý individualismus – vzpoura...
- byronismus (G. G. Byron)
- titanismus (P. B. Shelly),
- démonismus (M. Lermontov)
- satanismus (John Milton „Ztracený ráj“, G. G. Byron)

Romantismus

► **aktivní zájem o lid, národ**

- zájem o lidovou tvorbu

► ROMANTISMUS

- **90. léta 18. stol. – 40. léta 19. stol.**
1790 – 1850, tj. 50 – 60 let
- **mnohostrannost**
- **protikladné tendence**
- **Německo, Francie, Anglie, Rusko, Polsko...**

NĚMECKO

▶ **FRIEDRICH SCHLEGEL**

1772 – 1829

▶ **AUGUST WILHELM SCHLEGEL**

1767 - 1845

▶ **Friedrich Schlegel**

- **Kritické fragmenty** (program romantismu)
- **Rozhovor o poezii**

▶ **August Wilhelm Schlegel**

- **Přednášky o krásné literatuře a umění**
(Berlín)
- **Přednášky o dramatickém umění a literatuře**
(Vídeň)

Romantismus

- ▶ univerzální poezie →
- ▶ odklon od antiky a klasicismu
- ▶ smíšená forma – propojení různých literárních druhů
- ▶ střídání verše a prózy
- ▶ žánr tragikomedie – směs protikladů = princip moderního dramatu
- ▶ schlegelovská tragédie je epická, usiluje o oživení lyriky (zavedením chóru...)

Romantismus

- ▶ přirozená témata (historické hry...)
- ▶ mytologické drama
- ▶ **William Shakespeare** – vzor, představitel moderního dramatu
 - kompletní překlad Shakespeara do němčiny (A. W. S., L. Tieck, D. Tiecková)
- ▶ románské literatury (Calderón...)

Romantismus

- ▶ kritika klasicismu – A. W. S. odmítá:
 - dodržování tří jednot
 - užívání alexandrínu, veršované tirády
 - mnohomluvnost, nabubřelost

Romantismus

- ▶ Vliv Německa (Schlegelové) na vývoj ve Francii →
- ▶ **Mme de Staël**

▶ **NĚMECKÁ DRAMATIKA**

- uplatnění romantických principů vede k porušení zákonitostí dramatu
- nevzniká žádné významné tragikomické dílo
- neinscenovatelná, knižní dramata
 - ▶ volně řazené epizody spojené jen hlavní postavou
 - ▶ dramatický konflikt se mění v biografii postavy
 - ▶ neúměrné prodlužování dramatu
 - ▶ ztráta přehlednosti – divák ztrácí orientaci
- stále velká obliba Ifflanda a Kotzebua, také Schillera...

Romantismus

▶ **LUDWIG TIECK**

1773 – 1853

■ **Rytíř Modrovous**

▶ hrůza, ironie, burleskní humor, komika...

■ **Kocour v botách**

▶ romantická ironie: postavy reflektují sebe samy, diváky, kritiky, autora apod.

▶ hra s divadelní iluzí, epizace

▶ narušení celistvosti a kontinuitnosti jednání, objektivní výpovědi

Romantismus

▶ Tieck – další hry:

- **Život a smrt Červené Karkulky**
- **Život a smrt svaté Jenovéfy**
- **Císař Oktavián**

Romantismus

▶ **GEORG BÜCHNER**

1813 – 1837

- aktivní účast na bojích v Hessensku
- Mír chýším, válku palácům (pamflet)
- **Dantonova smrt**
- **Leonce a Lena**
 - ▶ komedie – romantická ironie, prvky absurdna...
- **Vojcek**
 - ▶ fragment

Romantismus

▶ HEINRICH VON KLEIST

1776 – 1811

- nepatří přímo a jednoznačně k romantické škole →
- *ale* – vliv romantismu je patrný

- **Rodina Schrottensteinů**

- ▶ romantika hrůzy

- **Amfitryon**

- ▶ tragikomedie

- ▶ adaptace Molièrovoy komedie

Romantismus

- **Rozbitý džbán**
 - ▶ komedie
- **Hermanova bitva**
 - ▶ národní romantické drama
- **Princ Bedřich Homburský**
 - ▶ historický námět
- **Katynka z Heilbronnu**
 - ▶ středověký pohádkový svět

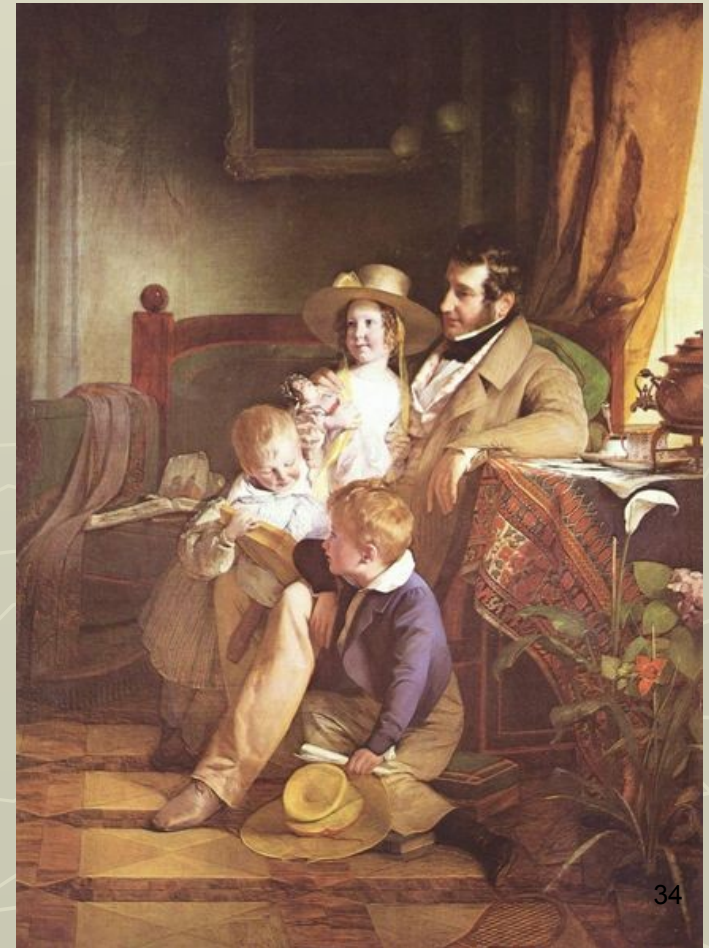
Postromantismus / Biedermeier

- ▶ umělecký a životní styl první poloviny 19. stol. (1815 – 1848; Vídeňský kongres 1814-1815)
- ▶ střední Evropa
- ▶ politicky: doba restaurace (po napoleonských válkách)
- ▶ vliv romantismu – biedermeier = měšťanská modifikace romantismu
- ▶ útěk do idyly a do soukromí

Postromantismus / Biedermeier

- ▶ Na rozdíl od romantismu vyznává klid, umírněnost, měšťanské ctnosti, drobnou práci
- ▶ V Čechách – Magdalena Dobromila Rettigová
- ▶ Kritika biedermeieru už v jeho době: „idyla hřbitova“

Carl Spitzweg: Nedělní procházka /
Friedrich von Ammerling: Rodinný portrét

Joseph Kriehuber: Arcivévodkyně Sophie Rakouská /
Friedrich Wilhelm von Schadow: Portrét Felixe Schadowa

George Bryan Brummel alias Beau Brummel /
Dandyové kolem roku 1830 / móda „vosího pasu“

Postromantismus / Biedermeier

- **FRANZ GRILLPARZER** (Rakousko)
1791 - 1872

- ▶ **Pramáti**

- osudová tragédie

- ▶ **Zlaté rouno**

- antický námět

- ▶ **Štěstí a konec krále Otakara**

- ▶ **Libuše**

- ▶ **Sen jako život**

- inspirace Calderónem (Život je sen)

▶ **JOHANN NEPOMUK NESTROY** 1801 – 1862

- komediální herec, zpěvák
- Theater an der Wien (Divadlo na Vídeňce)
- realismus + fantaskní prvky, později příklon k realistickému a satirickému zobrazení skutečnosti
- vídeňská fraška
- **Zlý duch Lumpacivagabundus**

Nestroy jako *Pan, Knieriem* (Lumpacivagabundus), *Sansquartier* (Sedm děvčat v uniformě)

